

POLICEJNÍ DIREKTOR: Velmi rád, velmi rád posloužím.

ANNA ANDREJEVNA: Ty, Antošo, bys neustále jenom sliboval. Za prvé nebudeš míti kdy mysliti na takové maličkosti a jak můžeš a proč bys chtěl zatěžovati se takovými sliby.

POLICEJNÍ DIREKTOR: Pročpak, dušinko, člověk může tu a tam něco udělat.

ANNA ANDREJEVNA: Může, může! Ale nebudeš přece protežovati každou chamrad'.

ŽENA KOROBKINOVA: Slyšeli jste, jak o nás mluví?

HOSTÉ: Ano, ona byla vždycky taková. Posad' sedláka za stůl, položí na něj i nohy...

Výstup osmý

Tíž, POŠTMISTR přiběhne s rozpečetěným psaním v rukou.

POŠTMISTR: Pánové, pánové, to budete koukat! Úředník, kterého jsme pokládali za revizora, nebyl žádný revizor.

VŠICHNI: Nebyl revizor?

POŠTMISTR: Vůbec žádný revizor – dozvěděl jsem se to z tohohle psaní.

POLICEJNÍ DIREKTOR: Co vy to, co vy to? Z jakého psaní?

POŠTMISTR: Z jeho vlastního psaní. Přinesou mi na poštu psaní. Kouknu na adresu – vidím: do Poštovské ulice. Já vám div neomdlel. To asi – povídám si – to asi objevil na poště nepořádek a píše o tom zprávu vládě. Vezmu je a rozpečetím.

POLICEJNÍ DIREKTOR: Jak jste mohl...?

POŠTMISTR: Já sám nevím: nadpřirozená síla mě ponoukla. Už jsem zavolal kurýra, aby psaní poslal štafetou; ale zmocnila se mne taková zvědavost, jakou jsem v životě ještě nepoznal. Nesmím, nesmím, cítím, že nesmím! Ale přesto mě to láká, strašně láká! V jednom uchu jako bych slyšel: „Ty, neotvírej, přijdeš o kejhák!“ A do druhého ucha jako by mi někdo šeptal: „Otevři, otevři, otevři!“ – Jak jsem zlomil pečeť – místo krve v žilách oheň, a rozpečetím: v žilách mráz, na mou duši, mráz. Ruce se třesou a před očima se mi dělají rudá kola.

POLICEJNÍ DIREKTOR: Jak jste se opovážil otevřít dopis tak vysoce postavené osobnosti?

POŠTMISTR: V tom je právě ten vtíp: není ani osobnost, ani vysoce postavená.

POLICEJNÍ DIREKTOR: A čím tedy je podle vašeho názoru?

POŠTMISTR: Ani ryba, ani rak, čert ví, co je!

POLICEJNÍ DIREKTOR (prchlivě): Co? – Ani ryba, ani rak! Jak se opovažujete říkat, že není ani ryba, ani rak! Jak se opovažujete říkat: čert ví, co je! Já vás zavřu, až budete černý...

POŠTMISTR: Kdo? Vy?

POLICEJNÍ DIREKTOR: Ano, já!

POŠTMISTR: Na to jste kapánek krátký!

POLICEJNÍ DIREKTOR: Víte, že si bere mou dceru, víte, že ze mne bude velké zvíře? Víte, že vás šoupnu rovnou na Sibiř?!

POŠTMISTR: Ech, Antone Antonoviči! Nechte Sibiř na pokoji! Daleko je na Sibiř! Já vám radši to psaní přečtu! Panstvo, dovolíte, abych to psaní přečetl?

VŠICHNI: Čtěte, čtěte!

POŠTMISTR (čte): „Spěchám ti sdělit, Trjapičkine, příteli drahý a milovaný, jaká kouzla a čáry se mi přihodily. Cestou mě oškubal jeden kapitán od pěchoty až na košili, takže hospodský mě chtěl už dát do basy; najednou však, asi pro mou petěrbuskou vizáž a petěrbuský kostým, začalo mě celé město pokladat za generálního gubernátora. Bydlím teď u policejního direktora, mám se jako prase v žitě, kochám se životem a dvořím se zuřivě jeho ženě a dceři; jenže jsem se ještě nerozhodl, s kterou začít – napřed asi s maminkou, poněvadž je, tuším, hotova ochotně a hned ke všem službám. Pamatuješ se ještě, jak jsme spolu nuzovali, obědvali na sekyru a jak mě jednou cukrář chytil za límec, poněvadž jsem chtěl po anglicku zmizet i s nezaplaceným účtem za snědené koláče? Teď jsem na koni, příteli milovaný! Všichni mi půjčují, kolik chci. A jsou to takové originálové, že bys smíchy pukl! Víím, že píšeš články do novin: vraž tyhle typy do té své literatury. Číslo první: policejní direktor je praštěný pavlačí...“

POLICEJNÍ DIREKTOR: To není možná! To tam nestojí.

POŠTMISTR (ukazuje dopis): Tady si to přečtete sám!

POLICEJNÍ DIREKTOR (čte): „Praštěný pavlačí.“ To není možné. To jste tam napsal vy!

POŠTMISTR: Jak bych to tam mohl napsat?

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Čtěte!

LUKA LUKIČ: Čtěte!

POŠTMISTR (čte dál): „Policejní direktor je praštěný pavlačí.“

POLICEJNÍ DIREKTOR: Copak to musíte, k sakru, opakovat? Jako by to tam stejně nebylo!

POŠTMISTR (čte dál): Hm... hm... hm... hm... „praštěný pavlačí. Poštmistr je taky hodný člověk...“ (*Přestane číst.*) Tady se vyjádřil neslušně taky o mně.

POLICEJNÍ DIREKTOR: Jen čtěte!

POŠTMISTR: Ale nač?

POLICEJNÍ DIREKTOR: Ne, sakra! Když číst, tak číst! Čtěte všechno!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Dovolte, já to dočtu. (*Nasadí si brýle a čte.*) „Poštmistr jako by z oka vypadl sluhovi z našeho oddělení, Michejlovi – je to taková svině a chlastá.“

POŠTMISTR (k divákům): Uličník sprostá, nařezat by zasloužil, nařezat – nic jiného!

ARTEMIJ FILIPOVIČ (*čte dál*): „Kurátor chudinských úřa... úřa... úřa... dů... dů...“ (*Zajíká se.*)

KOROBKIN: Proč jste se zarazil?

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Měl rozskřípané pero... ostatně je vidět, že to je darebák.

KOROBKIN: Ukažte! Já mám, myslím, lepší oči. (*Bere dopis.*)

ARTEMIJ FILIPOVIČ (*nepouští dopis*): Ne, tenhle kousek můžeme vynechat, dál je to zas čitelné.

KOROBKIN: Dovolte, já to přečtu.

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Já to mohu přečíst sám: dál je už všechno pěkně čitelné.

POŠTMISTR: Ne, čtěte všechno! Prve se taky četlo všechno.

VŠICHNI: Dejte mu psaní, Artemiji Filipoviči, dejte mu psaní. (*KOROBKINOVĚ*.) Čtěte!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Hned. (*Odevzdá dopis.*) Račte... (*Zakrývá rádku prstem.*) Čtěte odtud!

Všichni k němu přistupují.

POŠTMISTR: Čtěte, čtěte! Nedělejte hlouposti! Čtěte všechno!

KOROBKIN (*čte*): „Kurátor chudinských úřadů, Zemljanika, vypadá jako prase na bidýlku!“

ARTEMIJ FILIPOVIČ (*k divákům*): To není moc vtipné! Prase na bidýlku! Kdo viděl prase na bidýlku?!

KOROBKIN (*čte dál*): „Školní inspektor smrdí na tři hony cibulí.“

LUKA LUKIČ (*k divákům*): A já, na mou duši, nevezmu cibuli do huby, jak je rok dlouhý.

AMOS FEDORoviČ: Sláva bohu, aspoň o mně tam není nic!

KOROBKIN (*čte*): „Sudí...“

AMOS FEDORoviČ: Tu to máme! (*Nahlas.*) Pánové, já myslím, že je ten dopis moc dlouhý. A nic v něm není: kdo by čet takové pitomosti!

LUKA LUKIČ: Ne!

POŠTMISTR: Ne, ne, čtěte!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Ne, ne, ne, jen čtěte!

KOROBKIN (*pokračuje*): „Sudí Ljapkin-Tjapkin je taky nejvýš podezřelý subjekt...“ (*Zastaví se.*) To je asi francouzské slovo.

AMOS FEDORoviČ: A čert ví, co to znamená! Kdyby to znamenalo jen zloděj, ale kdo ví, možná, že je to něco ještě horšího.

KOROBKIN (*čte dál*): „Jinak jsou to lidé pohostinní a dobrosrdeční. Sbohem, duše drahá. Já podle tvého příkladu se taky chci obírat literaturou. Nudný je, brachu, takovýhle život a i duše si žádá konečně své potravu. Vidím zcela jasně: musím se

pustit do něčeho velkého a vznešeného. Piš mi do saratovské gubernie, do vesnice Podkatilovka. *(Obrací dopis a čte adresu.)* Blahorodému a milostivému pánu a panu Ivanu Vasiljeviči Trjapičkinovi v Sankt-Petěrburgu, Poštovská ulice, v domě číslo devadesát sedm, když se vejde na dvůr, tak druhé patro, napravo.“

JEDNA DÁMA: To je celá série šňupek!

POLICEJNÍ DIREKTOR: Ten mi dal, ten mi dal! Ubil mě, ubil, ubil! Já nic nevidím: já vidím před sebou prasečí rypáky místo obličejů, já vidím samé prasečí rypáky a nic jiného... Vratte ho, vraťte ho! Zpátky! Zpátky! Zpátky! *(Mává rukou.)*

POŠTMISTR: Kdepak vrátit! Já jako naschvál poručil dozorcí, aby mu dal nejlepší trojku; a čert mi napískal, abych dal takový rozkaz i do všech ostatních stanic.

ŽENA KOROBKINOVA: No tohle je mi ale pěkná konfuse!

AMOS FEDORVIČ: Ale, pánové, hrome, on mě pump o tři sta rublů!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Mě taky o tři sta.

POŠTMISTR *(s povzdechem):* Och, i mne o tři sta.

BOBČINSKÝ: Mě a tuhle Petra Ivanoviče dohromady o pětadesát rublů, prosím.

AMOS FEDORVIČ: Ale jak to, pánové, že jsme tak nalítlí?

POLICEJNÍ DIREKTOR *(bije se do čela):* Jak jsem mohl já takhle nalítnout? Ne, jak jsem mohl já, blbec stará, takhle nalítnout? Kam jsem dal rozum, já vůl, kam jsem dal rozum? Třicet roků tadyhle sloužím: třicet roků mě nevypálil rybník jeden kupec, jeden podnikatel; lotry nad lotry jsem napaloval, takové lumpy a gaunery, že by okradli celý svět, jsem vyvedl na věž. Tři gubernátory jsem dostal na lep...! Ale, co gubernátoři! *(Mává rukou.)* Kam se hrabou gubernátoři...

ANNA ANDREJEVNA: Ale, Antošo, to nemůže býti: vždyť se přece zasnoubil s Mášenkou...

POLICEJNÍ DIREKTOR *(vztekle):* Zasnoubil! Pendrek zasnoubil! Vlez mi na hřbet s tím svým zasnoubením! *(S největší zuřivostí.)* Koukněte se, koukněte se, koukni se, celý světe, koukni se, lide křesťanský, koukněte se všichni, jak policejní direktor dělal lidem blázna! Vynadejte mu blbců, vynadejte blbců havadu starému! *(Hrozí si sám pěstí.)* Ech, ty nose bramborový! Takového cápka, takovou onuci pokládat za pána! A teď si to drandí po silnici a cinká zvonečky! Po celém božím světě roznese tuhle historii. Nejen to, že upadneš v posměch – najde se ještě nějaký škrabák, nějaký kaňhal a vrazí tě do komedie! To je to hrozné! Úřadu, titulu, služebních let neušetří a všichni se budou cenit a tleskat do dlaní. Čemu se smějete, co? Čemu se smějete? Sami sobě se smějete! Sami sobě...! Ech, vy, vy! *(Ze vzteku dupe.)* Já bych všechny ty škrabáky...! Hu, vy kaňhalové, literáti usmrkaní, liberálové zatracení! Já bych vás, mizerové, svázal do jednoho uzlu, rozdupal, na prášek rozcupoval, na kaši rozmačkal a do horoucích pekel poslal, tam s vámi se všemi, pakáži... *(Mává pěstí a bije podpatkem do země.)*

Po chvíli mlčení.

Já se pořád ještě nemohu vzpamatovat. Opravdu, koho chce Bůh potrestat, toho připraví nejprve o rozum. Co bylo na tom kacafírkovi, co připomínalo revizora? Nic, ničehož nic! Ani co by se za nehet vešlo – ale všichni hned: revizor, revizor! Kdo první vypustil z huby, že to je revizor? Mluvte!

ARTEMIJ FILIPOVIČ (*rozkládá rozpačitě rukama*): Kdybyste mi hlavu utrhli, já nepochopím, jak se to stalo. Jako by nás mlha zavalila, ďábel popletl.

AMOS FEDOROVIČ: Ano, kdo to slovo první vypustil – tady jsou, kdo to slovo první vypustili, tuhle ti mládenci! (*Ukazuje na BOBČINSKÉHO a DOBČINSKÉHO.*)

BOBČINSKÝ: Jej, jej, já ne! Mě ani nenapadlo...

DOBČINSKÝ: Já nic, já vůbec nic...

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Ovšemže vy!

LUKA LUKIČ: Samo sebou. Přilítli z hospody jako s keserem: – „Přijel, přijel a neplatí...“ – To jste objevili znamenitost!

POLICEJNÍ DIREKTOR: Jistě že vy, klepaři, treperendy zatracené!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Aby do vás hrom s tím vaším revizorem a vašimi tlachy!

POLICEJNÍ DIREKTOR: Landáte se jen po městě a drbete, drbny zatracené! Roznášíte klepy, žvandové!

AMOS FEDOROVIČ: Řehťačky řehťavé!

LUKA LUKIČ: Žblabuňkové!

ARTEMIJ FILIPOVIČ: Vrtichvostové!

Všichni je obklíčí.

BOBČINSKÝ: Na mou duši, to já ne, to Petr Ivanovič!

DOBČINSKÝ: E, ne, Petře Ivanoviči, vy první...

BOBČINSKÝ: Ale ne; vy jste byl první.

Výstup poslední

Tíž a ČETNÍK.

ČETNÍK: Úředník, který přijel na zvláštní rozkaz z Petěrburgu, žádá, abyste okamžitě k němu přišli. Ubytoval se v městské hospodě.

Pronášená slova omráčí všechny jako hrom. Výkřik úžasu vyrazí z úst všech dam jako jeden zvuk; celá skupina změnila náhle své postavení a ustrne jako zkamenělá.

Němá scéna: POLICEJNÍ DIREKTOR stojí uprostřed jako sloup s roztaženýma rukama a hlavou zvrácenou nazad. Po jeho pravici ŽENA a DCERA s pohybem těl směřujících směrem k DIREKTOROVÍ; za nimi POŠTMISTR, zkroucený v otazník, obrácený k divákům; za ním LUKA LUKIČ, zmatený velmi naivně; za ním až u okraje scény

tři návštěvnice, nakloněné k sobě s velmi satirickými grimasami, vztahujícími se na rodinu policejního direktora. Po levici DIREKTOROVĚ: ZEMLJANIKA s hlavou skloněnou trochu na bok, jako by naslouchal; za ním s roztaženýma rukama SUDÍ, který přisedl skoro k zemi a našpulil rty, jako by chtěl zahvízdat nebo pronést: Krucinál, to je nadělení! Za ním KOROBKIN obrácený k publiku s přimhouřenýma očima a jedovatou poznámkou na vrub direktorův; za ním až u kraje BOBČINSKÝ a DOBČINSKÝ boulí na sebe oči, otvírají ústa a gestikulují k sobě navzájem. Ostatní hosté zůstanou prostě stát jako sloupy. Zkamenělá skupina zůstane v této póze skoro půldruhé minuty.

OPONA PADÁ

GOGOL, Nikolaj Vasiljevič. Revizor. Online. Městská knihovna v Praze, 2023. ISBN 978-80-274-3447-3. Dostupné z: <https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/70/20/60/revizor.pdf>. [cit. 2024-03-18].